

Prywatna opinia biegłego na tle pozycji konsultanta technicznego strony we włoskim procesie karnym

Marek Smarzewski

Doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Postępowania Karnego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, adwokat w Izbie Adwokackiej w Lublinie, autor publikacji z zakresu prawa karnego materialnego i procesowego.

✉ marek.smarzewski@kul.pl

<https://orcid.org/0000-0003-0910-9128>

Private Expert Opinion on Background of Technical Consultant's Position in the Italian Criminal Proceedings

The paper considers issues referring to the institution of private expert opinion in criminal proceedings in the context of the possibility of its evidentiary use in it. The author paid attention to the objectively negligible value of the analyzed evidence, which is closely related with its kind of detachment from the source from which it comes, including limited possibilities to verify such evidence. Authors of private expert opinions do not formally participate in the proceedings. For these reasons, the article presents the institution of the technical consultant of the party functioning on the basis of the Italian criminal procedure, arguing that the introduction of such an entity to the category of participants of the Polish criminal process could be a remedy for problems and controversies related to the participation of experts supporting the parties. By this, parties and their representatives could have more realistic impact on the content of the findings in terms of circumstances, the settlement of which requires special knowledge.

Słowa kluczowe: dowód, biegły, konsultant techniczny, opinia biegłego, opinia prywatna

Key words: evidence, expert, technical consultant, expert opinion, private expert opinion

[https://doi.org/10.32082/fp.v1i1\(57\).294](https://doi.org/10.32082/fp.v1i1(57).294)

1. Wprowadzenie

W procesie karnym z uwagi na występowanie w realiach poszczególnych spraw okoliczności wymagających wiadomości specjalnych, mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia, niezbędne jest niejednokrotnie sięg-

nięcie po dowód z opinii biegłego. Wynika to z konieczności ustalenia, oceny i interpretacji faktów lub problemów natury technicznej, w przypadku których uzasadnione pozostaje odwołanie się do doświadczenia i kompetencji eksperta. Należy przy tym podkreślić,

że nie jest wystarczające posiadanie przez biegłego wiedzy jedynie w odcinku niezbędnym do wydania relewantnej opinii, albowiem za wysoce pożądaną, a być może nawet w niektórych wypadkach równie ważną, trzeba także uznać umiejętność biegłego do postrzegania analizowanych zagadnień natury technicznej i ich przedstawienia w *spectrum* prawnym¹.

dla orzeczenia o odpowiedzialności karnej oskarżonego, a do rozstrzygnięcia których wymagane jest posiadanie wiedzy specjalistycznej, sąd – niezależnie nawet od posiadania wiadomości specjalnych w danym przedmiocie – nie jest władny nie tylko już do wydawania opinii, lecz również do badania opinii biegłego, tudzież sformułowanych przezeń wniosków,

Słusznie podnosi się w judykaturze, że kwestionowanie opinii specjalistycznej czy też tez stawianych przez eksperta nie może opierać się na merytorycznej polemice z biegłym.

Opinia biegłego stanowi oczywiście co do zasady jeden z elementów składających się na całokształt materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie i wraz z pozostałymi dowodami podlega swobodnej ocenie z uwzględnieniem zasad logiki, wskazania wiedzy oraz doświadczenia życiowego sądu. Nie sposób jednak nie dostrzec, że czy to w kwestiach natury incydentalnej (np. wniosek biegłych psychiatrów o skierowanie oskarżonego na obserwację psychiatryczną w związku z powziętym przekonaniem o braku możliwości rozstrzygnięcia wątpliwości co do poczytalności oskarżonego, w szczególności bez przeprowadzenia badań w warunkach internacji)², czy też już docelowo istotnych lub nawet kluczowych

pod względem merytorycznym, pod rygorem stwierdzenia naruszenia art. 193 § 1 k.p.k.³ Można wszakże uznać za powszechnie przyjmowaną w orzecznictwie tezę, zgodnie z którą, gdy konieczne jest zasięgnięcie opinii biegłego, wówczas nie może ona zostać zastąpiona innym dowodem, w tym w szczególności wiedzą sądu, i to nawet gdyby posiadał on wiedzę specjalistyczną w danym zakresie. Wiedza ta może bowiem z założenia stanowić jedynie dodatkowe ułatwienie w ocenie danego dowodu w kontekście wszystkich dowodów zgromadzonych w sprawie⁴. Słusznie zatem podnosi się w judykaturze, że kwestionowanie opinii specjalistycznej czy też tez stawianych przez eksperta, wymagających wiadomości specjalnych, przez stronę nieposiadającą wiedzy, którą dysponuje biegły, nie może w zasadzie opierać się na merytorycznej polemice z biegłym, lecz na wykazywaniu niepełności lub niejasności opinii, tudzież jej wewnętrznej sprzecz-

1 F. D'Errico, M. Dalla Casa, rozdz. 7: *I periti e i consulenti tecnici nei procedimenti civili e penali* (w:) F. D'Errico, M. Dalla Casa, *Oltre il ragionevole dubbio. Prove scientifiche per il tracciamento della responsabilità negli incidenti e disastri industriali*, Pisa 2012, http://www.fa-fe.com/files/pdf/libri_articoli/it/4_I_periti_e_i_consulenti_tecnici_nei_proc.pdf (dostęp 08.11.2019).

2 Na temat kwestii słuszności i celowości stosowania obserwacji psychiatrycznej w polskim postępowaniu karnym także w kontekście oceny opinii psychiatrycznej, w tym występowania podstaw do skierowania na obserwację w warunkach internacji w kontekście wniosku w tym przedmiocie zob. M. Smarzewski, *Słuszność a celowość w kontekście stosowania*

obserwacji psychiatrycznej w polskim postępowaniu karnym, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 1, s. 43–54.

3 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2019 r., IV KK 308/18, Legalis nr 2213394.

4 Zob. m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 czerwca 2009 r., II AKa 144/09, Legalis nr 735583; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2017 r., SNO 10/17, Legalis nr 1637180.

ności – w nawiązaniu do art. 201 k.p.k. i odnosząc się do elementów charakteryzujących prawidłowo sporządzoną opinię⁵.

Jeżeli zatem opinia i ustalenia w niej dokonane mają niezadko znaczenie kluczowe, przykładowo w kontekście stwierdzenia możliwości przypisania oskarżonemu winy, wypełnienia znamion typu czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary, określenia kwalifikacji prawnej czynu czy też ustalenia wysokości wyrządzonej szkody, oznacza to niewątpliwie, że skuteczne kwestionowanie niekorzystnej opinii czy też dodatkowa argumentacja wobec twierdzeń zawartych w ekspertyzie dla strony korzystnej stanowi niejednokrotnie być może nawet pole najistotniejszych w perspektywie końcowego rozstrzygnięcia aktywności dowodowych.

2. Prywatna opinia biegłego, jej charakter i znaczenie w polskim procesie karnym – wprowadzenie do analizy komparatystycznej

W tym obszarze oczywistym punktem odniesienia pozostają niejednokrotnie prywatne opinie biegłych sporządzane na zlecenie stron czy też ich reprezentantów procesowych. Zasięgnięcie opinii prywatnej warunkowane bywa różnymi czynnikami, a także motywowane koniecznością przygotowania odnoszącej się do niekorzystnej opinii biegłego kontrargumentacji, która może być forsowana chociażby na gruncie pytań kierowanych przez strony w celu kwestionowania opinii i doprowadzenia do wydania opinii uzupełniającej, ewentualnie dopuszczenia dowodu z opinii innego biegłego. Zaczerpnienie wiedzy specjalistycznej istotnej, a niezadko nawet kluczowej z perspektywy danej sprawy, od osoby będącej ekspertem w danym zagadnieniu lub obszarze zagadnień, niejednokrotnie nawet niewpisanej na listę biegłych sądowych, może być także spowodowane wątpliwościami co do takiej przykładowo kwestii, jak ocena, czy dopuszczony do wydania opinii w danej sprawie biegły formułuje swe twierdzenia i wnioski, odnosząc się do wiedzy, którą powinien posiadać, do pewnych obiektywnie relevantnych poglądów funkcjonujących w danym zakresie.

⁵ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2017 r., III KK 98/17, Legalis nr 1618179.

Niekiedy może to okazać się wręcz niezbędne, np. w sprawach dotyczących odpowiedzialności za cyberprzestępstwa, w odniesieniu do których ze względu na mnogość zagadnień wymagających doskonałego zjawstwa, niejednokrotnie w bardzo wąskim zakresie specjalizacji, mogą potencjalnie występować sytuacje, kiedy biegli, z założeń posiadający, co prawda, wiedzę z zakresu informatyki, nie dysponują wystarczającymi wiadomościami specjalnymi o szczegółowych problemach kluczowych dla wydania opinii. Zresztą w przypadku, gdy ogólnie przyjętą zasadą pozostaje brak możliwości opiniowania co do kwestii natury prawnej, prywatna opinia może mieć znaczenie również w tym zakresie jako dokument wprowadzony dowodowo do procesu, także dla sądu przy dokonywaniu ustaleń pozostających poza obszarem prawa karnego, a rudymenarnych dla ustalenia kwalifikacji prawnej czy nawet w ogóle stwierdzenia zaistnienia znamion typu czynu zabronionego.

Zważywszy już chociażby na tak ogólnie zarysowane tło, trzeba podkreślić, że w analizowanym kontekście *de lege lata* kluczowe znaczenie ma w swej normatywnej wymowie art. 393 § 3 k.p.k. Regulacja ta bowiem, wskazując na możliwość odczytywania na rozprawie wszelkich powstałych poza postępowaniem karnym dokumentów prywatnych, dopuszcza wprowadzanie do podstawy dowodowej m.in. prywatnych opinii biegłych. Pomimo jednak iż opinia taka posiada walor dowodowy, jest przeprowadzana na rozprawie głównej i stanowi przedmiot swobodnej oceny dokonywanej przez sąd w perspektywie całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, to jak ze wszech miar słusznie podkreśla się w doktrynie, nie może ona stanowić podstawy dla ustaleń faktycznych w kwestiach wymagających wiadomości specjalnych⁶. W dalszym ciągu aktualna pozostaje teza, zgodnie z którą opinia uzyskana poza procesem i na zlecenie skazanego nie stanowi opinii w rozumieniu art. 200 § 1 k.p.k. w zw. z art. 193 § 1 k.p.k.⁷ Prywatne

⁶ Zob. R. Ponikowski, J. Zagrodnik, *Komentarz do art. 393 Kodeksu postępowania karnego* (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2020.

⁷ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2008 r., V KK 133/08, Legalis nr 235560.

opinie z założenia są wszakże sporządzane przez osoby posiadające wiadomości specjalne w zakresie niezbędnym do opiniowania w danym przedmiocie, jednak niebędące ukonstytuowanymi w charakterze biegłego w rozumieniu kodeksowym, a stąd niepozostające biegłymi w ujęciu karnoprocesowym⁸. Opinia biegłego jako nośnik prawnie doniosłych wypowiedzi odnoszących się do zagadnień, których rozstrzygnięcie

to przy tym być obiektywnie wynikające z braku posiadania przezeń właściwej specjalizacji. Opinia prywatna może być bowiem kwestionowana już nie tylko ze względu na fakt, że jej sporządzenie zostało zleczone, lecz również dlatego, iż prywatny biegły, sporządzając opinię, niejednokrotnie interpretuje i przedstawia odpowiedzi na wymagające wiedzy istotne zagadnienia w sposób korzystny dla zleceniodawcy. Nadto nie musi

Ekspertyz prywatnych *de lege lata* nie sposób uznać za opinie biegłych.

wymaga posiadania wiadomości specjalnych, może zostać wprowadzona do postępowania wyłącznie w trybie art. 193 i 194 k.p.k. Przywoływany już przepis art. 393 § 3 k.p.k. może stanowić *ergo* jedynie istotny punkt odniesienia do wprowadzania do postępowania ekspertyz prywatnych, których *de lege lata* nie sposób uznać za opinie biegłych⁹.

Już tylko wyżej przykładowo zaakcentowane kwestie – relewantne w perspektywie istoty opinii prywatnej – mogą być uznane jako stanowiące podstawę do podnoszenia wątpliwości względem wartości dowodowej tego typu środka dowodowego. Należy wszakże zauważyć, że brak możliwości położenia na szali i miarkowania opinii prywatnej z opinią biegłego pozostaje ściśle związany z tym, że wskazany dokument, nawet jeżeli wytworzony przez osobę posiadającą najwyższe kompetencje eksperckie w danym zakresie i wpisana na listę biegłych, to mimo wszystko i tak ostatecznie *in abstracto* jest postrzegany w kategorii opracowania sporządzonego na zlecenie strony tudzież jej reprezentanta procesowego. Z tego względu wątpliwości mogą się rodzić już co do obiektywizmu eksperta, który sporządził opinię prywatną. Nie muszą

on w szczególności posiadać dostępu do znajdującego się w aktach sprawy materiału dowodowego, niekiedy kluczowego dla sporządzenia rzetelnej opinii¹⁰.

O ile zatem prywatna ekspertyza w przypadku dopuszczenia dowodu z takiego dokumentu w procesie karnym może, wobec treści art. 393 § 3 k.p.k., stać się pełnoprawnym dowodem, o tyle – jak się wydaje – nie równowartościowym, który pozostawałby skuteczną przeciwwagą dla opinii biegłego, zwłaszcza w *spectrum* merytorycznym. Sporządzona na zlecenie strony czy też jej reprezentanta opinia może natomiast stanowić realną podbudowę dla formułowania skutecznych argumentów polemicznych wobec konstatacji biegłego, wspierając argumentację o braku bazowych elementów teże w nawiązaniu do art. 201 k.p.k. Nie

10 W tym kontekście należy zwrócić uwagę na aktualną od dnia 5 października 2019 r. treść art. 198 § 1 k.p.k., zgodnie z którym regulą uczyniono udostępnianie biegłemu do opiniowania nie akt sprawy w zakresie niezbędnym do opiniowania, co w istocie do czasu ostatniej nowelizacji skutkowało niejednokrotnie przekazywaniem biegłemu celem wydania opinii całości akt postępowania, lecz jedynie poszczególnych dokumentów z akt sprawy, uwierzytelnionych kopii tych dokumentów lub ich wersji (postaci) elektronicznej. Zob. D. Gruszecka, *Komentarz do art. 198 Kodeksu postępowania karnego* (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2020; G. Krysztofciuk, *Komentarz do art. 198 Kodeksu postępowania karnego* (w:) D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Art. 1–424, Legalis 2020.

8 Por. B. Boch, *Charakter prawny tzw. opinii prywatnych w procesie karnym*, „Zeszyty Prawnicze” 2018, t. 18, nr 2, s. 112–113.

9 Zob. A. Bojańczyk, *Czy znowelizowane przepisy procedury karnej pozwalają obrońcy na korzystanie z opinii prywatnych?*, „Palestra” 2015, nr 3–4, s. 201–202.

ulega jednak wątpliwości, że status opinii prywatnej w postępowaniu karnym, a stąd i jej znaczenie jako dowodu, który może być wykorzystywany do dokonywania ustaleń faktycznych, są aktualnie znikome.

Eksperytza pozasądowa sama w sobie niejednokrotnie będzie stanowiła znaczące merytoryczne wsparcie dla stron, obrońców bądź też pełnomocników¹¹, niemniej wszystkie rozważania dotyczące jej prawnej doniosłości odnoszą się do oceny teże jako dokumentu prywatnego, pozostającego w perspektywie procesu oderwanym od źródła, które go wytworzyło. To zasad-

do obiektywizmu autora takiej ekspertyzy, jego wiedzy specjalnej i doświadczenia życiowego¹³.

Co przy tym interesujące, jeszcze przed zmianą art. 393 § 3 k.p.k. i nadaniem mu aktualnej od dnia 1 lipca 2015 r. treści podnoszono w judykaturze, że sąd nie powinien ignorować opinii prywatnej i niejako automatycznie, bezkrytycznie odmawiać jej włączenia do akt sprawy lub instrumentalnie odrzucać jako niewymagającej żadnej oceny¹⁴. Problemu związanego z wartością analizowanego środka dowodowego należy zatem niewątpliwie szukać u jego źródła. Nawet

Nie ulega wątpliwości, że status opinii prywatnej w postępowaniu karnym, a stąd i jej znaczenie jako dowodu, który może być wykorzystywany do dokonywania ustaleń faktycznych, są aktualnie znikome.

niczy brak możliwości uznania takiej osoby za biegłego w gruncie rzeczy może skutkować zdeprecjonowaniem znaczenia sporządzonej przez niego opinii. Jak bowiem słusznie podkreśla się w doktrynie, osoba, która sporządziła ekspertyzę na zlecenie strony czy też jej reprezentanta procesowego, nie jest biegłym, a stąd nie może być przesłuchana w tym charakterze, chyba że została ona dopuszczona do udziału w procesie w tej roli¹². Z założenia nie ma, co prawda, przeszkód do wprowadzenia przez sąd do postępowania, poprzez wydanie stosownego postanowienia, dowodu z opinii biegłego, który sporządził prywatną opinię na zlecenie którejś ze stron, jednakowoż przyjmuje się, że taka czynność powinna być dokonana tylko wówczas, gdy sąd nie będzie miał żadnych wątpliwości co do rzetelności, zwłaszcza zaś

bowiem jeżeli poza opcjonalnością dopuszczenia autora opinii prywatnej do procesu w charakterze biegłego istnieje formalnie jeszcze możliwość przesłuchania go w charakterze świadka, to i tak zeznania takiej osoby mogą być bądź to kwestionowane z uwagi na jej potencjalny brak obiektywizmu, bądź też jako niedające gwarancji czynienia na ich podstawie ustaleń faktycznych, w tym w szczególności w obszarze zagadnień, których rozstrzygnięcie wymaga posiadania wiedzy specjalnej¹⁵. W gruncie rzeczy za słuszne z racjonalnego punktu widzenia i niezbędne celem nadania opinii prywatnej znaczenia w perspektywie procesowej należy uznać *de lege lata* stanowisko prezentowane przez Stanisława Waltosia, zgodnie z którym, w przypadku gdy sąd postanowi wysłuchać

11 Zob. M. Kusak, *Opinia prywatna* (w:) J. Skorupka (red.), *Dowody*, „System Prawa Karnego Procesowego”, t. VIII, cz. 4, Warszawa 2019, s. 5096–5098.

12 Zob. K. Eichstaedt, *Znaczenie opinii prywatnej w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 4, s. 95.

13 Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 7 maja 2014 r., II AKA 71/14, Legalis nr 993794.

14 Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 19 kwietnia 2012 r., II AKA 67/12, Legalis nr 733088.

15 Por. K. Eichstaedt, *Znaczenie opinii prywatnej...*, s. 95.

autora prywatnej ekspertyzy, jedynym możliwym rozwiązaniem pozostaje ukonstytuowanie takiego biegłego w procesie *ad hoc* przez wydanie postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego i wezwanie tegoż do złożenia sporządzonej opinii ustnie¹⁶.

Z dotychczasowych rozważań wynika zasadność przekonania, że w aktualnym otoczeniu normatywnym opinia prywatna i jej znaczenie pozostają odgórnie zdeprecjonowane m.in. z uwagi na kompromisowe i niekompletne uregulowania w analizowanym obszarze.

3. Konsultant techniczny strony – kontekst prawnoporównawczy

W analizowanym tle jako szczególnie ciekawa i wpisująca się w zapotrzebowanie stron i ich reprezentantów procesowych jawi się funkcjonująca na gruncie włoskiego prawa karnego procesowego instytucja konsultanta (doradcy) technicznego strony (*consulente tecnico di parte*). Już na wstępie tej części rozważań wypada dostrzec i wyraźnie podkreślić, że ostatnio w doktrynie dokonano analizy przepisów włoskiego

Potrzeba uregulowania kwestii biegłych prywatnych i sporządzanych przez nich opinii, które nadadzą tymże rzeczywistą wartość dowodową.

Istnieje zaś, jak się wydaje, potrzeba takiego uregulowania kwestii biegłych prywatnych i sporządzanych przez nich opinii, które nadadzą tymże rzeczywistą wartość dowodową, a pozostającym w sporze uczestnikom stworzą podstawy do takiego z nich korzystania, które potencjalnie będzie mogło znaleźć bezpośrednie przełożenie na ustalenia sądu w *spectrum* zagadnień wymagających wiadomości specjalnych. Założenie takie zdaje się słuszne, jeżeli postrzegać je chociażby jako wpisujące się w koncepcję pełniejszej realizacji zasady kontrydiktoryjności w procesie, w tym nie tylko w postępowaniu jurysdykcyjnym, lecz również już w postępowaniu przygotowawczym. Przede wszystkim wydaje się zatem, że dla zapewnienia stronom odpowiednich gwarancji w analizowanym zakresie właściwe byłoby wprowadzenie formalnej możliwości ustanawiania biegłych prywatnych przez strony, jak również zlecania im sporządzenia opinii w toku postępowania¹⁷.

kodeksu postępowania karnego (*Codice di procedura penale*, dalej: c.p.p.) z dnia 22 września 1988 r.¹⁸, dotyczących wskazanej kategorii uczestników procesu¹⁹, niemniej jednak wydaje się właściwe obroną problematykę rozwinąć w perspektywie prowadzonych analiz – w szczególności w nawiązaniu do włoskiej literatury przedmiotu. Niezbędne jest wszakże przedstawienie istoty i kontekstu analizowanej instytucji przed rozważeniem możliwości jej dalszego ewentualnego konceptualnego wpisania w określonym kształcie w polskie prawo karne procesowe.

Przede wszystkim należy zauważyć, że we włoskim kodeksie postępowania karnego w odniesieniu do kategorii ekspertów wprowadza się swego rodzaju dychotomię w obszarze źródeł i środków dowodowych, odnoszących się do istotnych w danej sprawie, a niezbędnych do rozstrzygnięcia kwestii wymagających wiadomości specjalnych. W tym kontekście wyróżnia się dwie instytucje: biegłego (*perito*) – ustanawianego wyłącznie przez sąd – który sporządza opinię (*perizia*), pełniąc funkcję swego rodzaju doradcy sądu,

16 Zob. S. Waltoś, *Opinie biegłych – na ostrym zakręcie w polskim procesie karnym* (w:) J. Czapska, A. Okrasa (red.), *Bezpieczeństwo – policja – kryminalistyka. W poszukiwaniu wiedzy przydatnej w praktyce*, Kraków 2015, s. 37.

17 Zob. w szczególności A. Bojańczyk, *Dowód prywatny w postępowaniu karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Warszawa 2011, s. 492–498.

18 D.P.R. 22 settembre 1988, n. 447, G.U. n. 250 del 24 ottobre 1988.

19 D. Wilk, *Biegły konsultant w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 7/8, s. 75–79.

oraz konsultanta technicznego (*consulente tecnico*), który może być wyznaczony przez strony bądź przez prokuratora²⁰. Z uwagi na możliwe wątpliwości co do znaczenia tej drugiej instytucji w relacji do bieglego sędziego, na zasadzie kontrastu warto nadmienić, że we włoskim kodeksie postępowania cywilnego (*Codice di procedura civile*, dalej: c.p.c.) z dnia 28 października 1940 r.²¹ w analogicznym *spectrum* ustawodawca posługuje się pojęciami konsultanta technicznego powoływanego przez sąd (*consulente tecnico* – art. 61–62 c.p.c., art. 191–195 c.p.c.) oraz konsultanta technicznego stron (*consulente tecnico di parte* – art. 201 c.p.c.). Konsultanta technicznego

Uzasadnione jest zważyć na odczuwalny w polskim procesie karnym brak podmiotu, który w toku postępowania karnego może stanowić rzeczywiste wsparcie bezpośrednio dla stron, w sytuacji gdy w realiach danej sprawy występują istotne w perspektywie jej rozstrzygnięcia okoliczności tudzież zagadnienia wymagające posiadania wiadomości specjalnych. Wybór dla przedstawionych rozważań porównawczych włoskiego materiału normatywnego, orzecznictwa oraz poglądów włoskiej doktryny wydaje się zatem o tyle słuszny, o ile na bazie ich analizy można postawić tezę, że w wyznaczonym zakresie funkcjonuje utrwalone podejście do kategorii konsultanta technicznego strony.

Dla zapewnienia stronom odpowiednich gwarancji właściwe byłoby wprowadzenie formalnej możliwości ustanawiania biegłych prywatnych, jak również zlecania im sporządzenia opinii w toku postępowania.

definiuje się jako indywidualny organ sądowy, któremu sąd, strona prywatna lub publiczna mogą przekazać do rozstrzygnięcia sporne kwestie wymagające posiadania wiedzy specjalistycznej²².

W sytuacji, gdy w danym procesie uznaje się potrzebę zasięgnięcia opinii eksperta z uwagi na istnienie istotnych zagadnień specjalistycznych, uzasadnione pozostaje stworzenie takiego normatywnego otoczenia, w którym to nie tylko sąd, lecz również strony, w ramach realizacji zasady kontradyktoryjności, mają realny wpływ na kształtowanie *in concreto* relevantnych wniosków także w odniesieniu do kwestii wymagających wiadomości specjalnych²³. W nurt ten wpisuje się instytucja konsultanta technicznego, którą istotowo postrzega się we włoskim orzecznictwie jako zbliżoną swą naturą prawną do obrońcy. *In abstracto* konsultant techniczny jest wszakże w posiadaniu określonej i szczegółowej wiedzy, co przy jego udziale pozwala na lepszą ochronę interesów i praw stron prywatnych w postępowaniu karnym, przy uwzględnieniu potrzeby zagwarantowania kontradyktoryjności

20 R. Balasso, P. Zen, E. Berton, *La perizia e la consulenza tecnica d'ufficio e di parte*, Santarcangelo di Romagna 2014, s. 9–10.

21 R.D. 28 ottobre 1940, n. 447, G.U. n. 1443 del 28 ottobre 1940.

22 Por. *Glossario* (w:) G. Di Marco, M. Sichetti (red.), *Consulente tecnico e perito. Civile – Amministrativo – Tributario – Penale – Pratica del diritto*, Milano 2014, https://books.google.pl/books?id=NVLBQAQBAJ&pg=PT1&dq=Consulente+tecnico+e+perito.+Civile+%E2%80%93+Amministrativo+%E2%80%93+Tributario+%E2%80%93+Penale+%E2%80%93+Pratica+del+diritto&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwit74jct8TmAhU_SxUIHWJLBZwQ6AEIMTAB#v=onepage&q=Consulente%20tecnico%20e%20perito.%20Civile%20%E2%80%93%20Amministrativo%20%E2%80%93%20Tributario%20%E2%80%93%20Penale%20%E2%80%93%20Pratica%20del%20diritto&f=false (dostęp 20.12.2019).

23 Por. M. Scillitani, G. Ursitti, *Perizie penali: Strategie e vizi. Con formulario e giurisprudenza*, Santarcangelo di Romagna 2014, s. 46.

w perspektywie opinii biegłego sądowego²⁴. Pisemną opinię konsultanta strony można uznać za czynność służącą do obrony oskarżonego w zakresie okoliczności, których stwierdzenie wymaga sięgnięcia po

Trzeba zauważyć, że ekspertyza konsultanta technicznego postrzegana jest jako swego rodzaju opinia strony (*perizia di parte*). Stanowi ona w swej substancji środek dowodowy, poprzez który powołany konsultant

Jako szczególnie ciekawa i wpisująca się w zapotrzebowanie stron i ich reprezentantów procesowych jawi się funkcjonująca na gruncie włoskiego prawa karnego procesowego instytucja konsultanta (doradcy) technicznego strony.

wiadomości specjalne²⁵. Takie podejście do instytucji konsultanta jest ugruntowane także w jej historycznym ujęciu, jeżeli już we włoskim kodeksie postępowania karnego²⁶ z dnia 19 października 1930 r. w art. 113 c. 1 c.p.p. oraz w art. 114 c. 3 c.p.p. wyraźnie użyto dla zobrazowania tej kategorii pojęcia obrońcy technicznego (*difensore tecnico*)²⁷.

dokonuje ocen o charakterze technicznym, w sytuacji gdy w postępowaniu występują zagadnienia wymagające wiedzy specjalistycznej. Co należy podkreślić, uznaje się, że oświadczenia złożone przez konsultanta technicznego strony mają wartość dowodową, gdyż już sam fakt posiadania przezeń określonej wiedzy zapewnia sądowi odpowiednie podstawy do wydania decyzji²⁸.

24 Zob. *Cassazione penale sez. III* z dnia 14 marca 1969 r., *Pellicci*, „Giustizia penale” 1970, p. III, c. 171, cyt. za: E. De Franco, *Consulente tecnico e difesa penale*, „Giustizia Penale” 2012, z. 3, s. 185.

25 Por. *Cassazione penale sez. II* z dnia 6 czerwca 1988 r., *De Lucia*, „C.E.D. Cassazione”, n. 179121, cyt. za: G. Lattanzi, E. Lupo..., s. 341.

26 R.D. 19 ottobre 1930, n. 1399. *Approvazione del testo definitivo del Codice di Procedura Penale*, G.U. n. 251 del 26 ottobre 1930.

27 Podkreślić należy, że w pierwotnym ujęciu postrzegano konsultanta technicznego jako pełniącego rolę „doradcy obrońcy” (*ausiliario del difensore*). Znaczenie konsultanta technicznego zdawało się jednak pozostawać deprecjonowane z uwagi na ogórne założenia, w szczególności o jego niewiarygodności czy też tendencyjności dokonywanych przezeń ocen. Por. A. Procaccino, *La selezione dei consulenti tecnici e la tracciabilità dell'expertise: Profili interni e comparatistici* (w:) D. Curtotti, L. Saravo (red.), *Manuale delle investigazioni sulla scena del crimine. Norme, tecniche, scienze*, Torino 2013, s. 179.

Jak podnosi się w doktrynie włoskiego prawa karnego, zgodnie z obowiązującymi przepisami istnieje możliwość ustanowienia konsultanta technicznego przez strony zarówno wtedy, gdy opinia w procesie jest sporządzona (art. 225 c.p.p. – *la consulenza tecnica peritale*), bądź też w ogóle brak jest dowodu z opinii (art. 233 c.p.p. – *la consulenza tecnica extraperitale*), jak również w celu weryfikacji wniosków płynących z już przeprowadzonego środka dowodowego w postaci opinii (art. 230 c. 3 c.p.p. – *la consulenza tecnica postperitale*)²⁹.

28 Zob. L. Tramontano, *Codice di procedura penale spiegato con dottrina, esempi e appendice normativa*, Piacenza 2014, s. 1184.

29 Por. V. Garofoli, *Istituzioni di diritto processuale penale*, Milano 2006, s. 211; G. Lozzi, *Lezioni di procedura penale*, Torino 2004, s. 259–260; P. Tonini, *Manuale breve. Diritto processuale penale*, Milano 2010, s. 220; U. Rossi, C. Maggiore, *La Perizia e la consulenza nei processi penali per*

W przypadku, gdy w procesie funkcjonuje dowód z opinii biegłego sądowego, prokurator (*pubblico ministero*) i strony prywatne (*parti private*) mają możliwość wyboru własnych konsultantów w liczbie nie większej – dla każdej ze stron – aniżeli ta reprezentowana przez

sądowi wniosków, uwag i zastrzeżeń, które powinny zostać uwzględnione w protokole (art. 230 c. 1 c.p.p.). Ponadto mogą być oni również obecni przy przeprowadzaniu czynności przez biegłego, podczas których mają prawo proponować biegłemu przeprowadzenie

Warto stworzyć normatywne otoczenie, w którym nie tylko sąd, lecz również strony mają realny wpływ na kształtowanie relewantnych wniosków także w odniesieniu do kwestii wymagających wiadomości specjalnych. W nurt ten wpisuje się instytucja konsultanta technicznego, którą istotowo postrzega się we włoskim orzecznictwie jako zbliżoną swą naturą prawną do obrońcy.

biegłych (art. 225 c. 1 c.p.p.). Niezbędne jest przy tym, idąc za art. 225 c. 2 c.p.p., podkreślić, że strony prywatne, w wypadkach i na warunkach przewidzianych w przepisach dotyczących państwowej pomocy osobom ubogim, mają prawo do korzystania ze wsparcia konsultanta technicznego na koszt państwa³⁰.

Powołanie danych osób na konsultantów technicznych może się odbyć z ich udziałem, a w związku z tym posiadają oni kompetencje do przedstawiania

responsabilità sanitaria, <http://www.studiopapotti.it/wp-content/uploads/2019/03/art-cosimo-ugo.pdf> (dostęp 14.12.2019).

30 Wymaga podkreślenia faktu, że prokurator powołuje konsultanta technicznego spośród osób wpisanych na listę biegłych. Z kolei strona prywatna ma prawo wyznaczyć konsultanta zarówno znajdującego się na tej liście, jak i spoza niej. Warunkiem *sine qua non* jest jednak posiadanie szczególnych kompetencji w danej dziedzinie. Zob. m.in. A. Procaccino, *Periti e consulenti tecnici* (w:) A. Scalfati (red.), *Digesto del processo penale*, Torino 2012, https://www.academia.edu/35722383/Periti_e_consulenti_tecnici, s. 5–6 (dostęp 14.12.2019).

szczegółowych badań, jak również formułować uwagi oraz zastrzeżenia, które należy uwzględnić w ekspertryzie (art. 230 c. 2 c.p.p.).

Trzeba zwrócić uwagę, że zgodnie z przepisem art. 230 c. 3 c.p.p. konsultanci techniczni, w razie ich powołania już po zakończeniu czynności podejmowanych przez biegłych sądowych, posiadają kompetencje do analizowania opinii i w przypadku złożenia do sądu stosownego wniosku mogą uzyskać pozwolenie na zbadanie osoby, rzeczy lub miejsca stanowiących przedmiot sporządzonej już ekspertryzy. Trzeba jednak poczynić zastrzeżenie, że w nawiązaniu do treści art. 230 c. 4 c.p.p. wyznaczenie konsultantów technicznych i realizowane przez nich aktywności nie mogą opóźniać sporządzenia opinii i zakończenia innych czynności procesowych.

Przedmiot konsultacji technicznej strony jest zatem zbieżny z przedmiotem opinii sądowych, niemniej jednak odmienne pozostają regulacje prawne normujące obydwie instytucje. Biegły (*perito*) prowadzi badania i uzyskuje rezultaty dowodowe w imieniu sądu. Wyniki takich czynności technicznych włą-

cza się bezpośrednio do akt sądowych i są one brane pod uwagę w kontekście końcowego rozstrzygnięcia. Z kolei konsultant strony (*consulente di parte*) przedstawia dokonane przez siebie oceny natury technicznej w formie ustnej lub na piśmie. Tożsamy jest sposób prowadzenia przesłuchania biegłego i konsultanta na etapie rozprawy głównej. Są oni wszakże poddawani tzw. przesłuchaniu krzyżowemu (*l'esame incrociato*), które prowadzi się w formach zbliżonych do tych stosowanych w odniesieniu do świadka. Niemniej jednak należy mieć na uwadze, że w odróżnieniu od biegłego,

odnoszącymi się do konsultanta prokuratora w postępowaniu przygotowawczym (*indagine preliminari*)³².

Każda strona posiada uprawnienie do wyznaczenia konsultantów w liczbie nieprzekraczającej dwóch, ci zaś mogą przedstawiać sądowi własne opinie, w tym również w formie pism procesowych (art. 233 c. 1 c.p.p.). Zwracając przy tym uwagę na autonomiczny charakter czynności podejmowanych przez konsultantów na podstawie przepisów regulujących możliwe ich aktywności, trzeba zwrócić uwagę, że prezentowane przez nich wyniki badań i wnio-

Ekspertyza konsultanta technicznego postrzegana jest jako swego rodzaju opinia strony – środek dowodowy, poprzez który powołany konsultant dokonuje ocen o charakterze technicznym.

na którym ciąży pod rygorem odpowiedzialności karnej obowiązek świadczenia prawdy, w przepisach nie przewiduje się analogicznego obowiązku w odniesieniu do konsultanta strony. Jest przy tym rzeczą oczywistą, że fałszywe depozycje składane przez tego ostatniego mogą mieć wpływ na wiarygodność dokonanych przez niego ocen technicznych³¹.

Zamykając część rozważań poświęconą rozróżnieniu poszczególnych przypadków, w których dopuszczalne pozostaje w świetle włoskiego prawa karnego procesowego przeprowadzenie dowodu z opinii konsultanta technicznego obok opinii biegłego, należy wskazać również, że na podstawie art. 233 c.p.p. konsultacja techniczna jest możliwa również w sytuacji, gdy w postępowaniu nie występuje biegły, a co za tym idzie – nie została sporządzona opinia. W odniesieniu do problematyki udziału konsultanta technicznego w postępowaniu, w którym nie została jeszcze wydana opinia, należy wskazać, że w art. 233 c.p.p. zawarto w tym zakresie jednolite regulacje, poza kwestiami

ski zeń płynące zdają się rzeczywiście nabierać znaczenia dopiero z chwilą ich przesłuchania w trybie art. 501 c.p.p.³³ Taka konstatacja wydaje się znajdować potwierdzenie już w zasadniczym założeniu, że zgromadzone przez stronę prywatną dowody, w tym w szczególności uzyskane za sprawą powołanego przez nią konsultanta technicznego, mogą zostać zaprezentowane w trakcie rozprawy głównej. Muszą one jednak zostać koniecznie przedstawione i włączone do akt rozprawy, jeżeli dotyczą niepowtarzalnych ocen wymagających posiadania wiadomości specjalnych³⁴.

32 Stosowne normy ujęto w art. 359 c.p.p. oraz w art. 360 c.p.p.

33 Por. V. Ferrara, *Le prove nel processo penale* (w:) F. Aversano, G. Sabbato (red.), *La prova nel processo. Strumentario teorico-pratico civile – penale – amministrativo. Commento, Quesiti, Giurisprudenza*, Santarcangelo di Romagna 2013, s. 455. Zob. również M. Conigliaro, *Perizie e consulenze tecniche in materia penale*, <http://oec.giulianoedigravio.it/dmdocuments/PERIZIE%20E%20CONSULENZE%20TECNICHE%20IN%20MATERIA%20PENALE.pdf>, s. 43 (dostęp 20.12.2019).

34 Zob. P. Tonini, *Manuale breve...*, s. 221.

31 P. Tonini, *Manuale breve...*, s. 221.

Należy ponadto zauważyć istotne uprawnienia przysługujące konsultantom, a określone w przepisach art. 233 c. 1 *bis* c.p.p. oraz art. 233 c. 1 *ter* c.p.p. Otóż sąd na wniosek obrońcy może zezwolić konsultantowi technicznemu strony prywatnej na zbadanie zatrzymanych rzeczy w miejscu, w którym zostały one znalezione, wzięcie udziału w oględzinach lub w wizji lokalnej, jak również zezwolić na analizę przedmiotu oględzin, w których konsultant nie uczestniczył. Przed wniesieniem aktu oskarżenia do sądu zgody w tym

Na tym też tle jako konieczne jawi się postawienie zasadniczego problemu oceny opinii konsultanta technicznego w procesie karnym i jej znaczenia w relacji do opinii biegłego. Powszechnie wiadomo, że sąd w uzasadnieniu wyroku musi wskazać, jakie fakty uznał za udowodnione lub nieudowodnione, oraz dać wyraz temu, dlaczego obdarzył wiarą dane dowody, opierając się na nich w swoich ustaleniach, a nie uznał dowodów przeciwnych. Zasada ta dotyczy również dowodów naukowych, przy czym nie oznacza to, że

Instytucja konsultanta technicznego, w kształcie zbliżonym do funkcjonującego na gruncie włoskiego prawa karnego procesowego, dobrze zaradzi potrzebie waloryzacji dowodu z opinii prywatnej.

przedmiocie udziela prokurator. Na postanowienie nieuwzględniające wniosku przysługuje zażalenie (art. 233 c. 1 *bis* c.p.p.). Zgodnie z kolei z art. 233 c. 1 *ter* c.p.p. w związku z wymienionymi czynnościami przedsięwziętymi przez konsultantów sąd wydaje zalecenia konieczne do zachowania w stanie pierwotnym rzeczy i miejsc oraz w celu zapewnienia poszanowania osoby podczas poddawania jej przez ekspertów stosownym badaniom.

Ponadto konsultanci wyznaczeni przez strony mogą realizować czynności obrończe przejawiające się w poszukiwaniu i identyfikowaniu środków dowodowych oraz zasięgać opinii osób zdolnych dostarczyć wiedzy na temat okoliczności przydatnych w podejmowaniu przez nich aktywności dochodzeniowych (art. 391 *bis* c. 1 c.p.p.).

Odnotowania wymaga również fakt, że jeżeli po ustanowieniu przez strony konsultantów dopuszczony zostanie dowód z opinii biegłego, wówczas do wyznaczonych już konsultantów zastosowanie znajdzie art. 230 c.p.p., określając ich prawa i obowiązki (art. 233 c. 2 c.p.p.) z ograniczeniami wynikającymi z przywołanego wcześniej przepisu art. 225 c. 1 c.p.p.

w tym zakresie sędzia powinien ponownie dokonywać merytorycznej oceny zagadnień natury specjalistycznej rozstrzygniętych przez eksperta. To bowiem podważałoby potrzebę przeprowadzenia dowodu, którego celowość jest uzależniona od występowania w danym wypadku kluczowych kwestii wymagających dla ich rozstrzygnięcia konkretnych umiejętności specjalistycznych, których co do zasady nie ma sędzia. W sytuacji gdy w procesie występuje wielość pochodzących od ekspertów dowodów noszących w sobie odmienne rozstrzygnięcia w *spectrum*, w którym wymagane jest posiadanie wiedzy specjalnej, konieczne pozostaje jednak dokonanie przez sąd oceny, czy dowód naukowy pozostaje zgodny z innymi dowodami zebranymi w toku postępowania. Zatem dowód taki, czy to pochodzący od biegłego, czy też konsultanta, również podlega swobodnej ocenie dokonywanej w świetle całości kształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie³⁵.

Działania podejmowane przez konsultanta strony mają wszakże znaczenie dowodowe – jak chociażby pisemne opracowanie przygotowane przez taki podmiot w związku z braniem przezeń udziału w bada-

35 Por. P. Tonini, *Manuale breve...*, s. 221–222.

niach stanowiących podstawę do sporządzenia opinii i innych czynnościach technicznych, zawierające stosowne obserwacje i wnioski. Co znamienne, może zatem stanowić ono realną przeciwwagę dla opinii. Uznaje się bowiem, że zgodnie z art. 431 lett. c c.p.p. takie opracowanie włącza się do akt sądowych, co umożliwia jego uwzględnienie w obrębie podstawy dowodowej i wykorzystanie przez sąd w kontekście kształtowania końcowego rozstrzygnięcia³⁶. Pamiętajć przy tym trzeba, że – jak już podnoszono wcześniej – konsultant może być na etapie postępowania sądowego przesłuchany co do wymagających wiadomości specjalnych zagadnień, będących zbieżnym przedmiotem opiniowania i konsultacji technicznej.

od wczesnego etapu postępowania przygotowawczego, a nawet niedługo po popełnieniu czynu zabronionego. Wypada zwrócić uwagę, że na etapie postępowania przygotowawczego, zważywszy na jego specyfikę, ustalenie faktu następuje zasadniczo w opinii sporządzonej przez konsultanta technicznego powołanego przez prokuratora. Rolą konsultanta strony pozostaje zaś w szczególności zweryfikowanie i zestawienie uzyskanych wyników z tymi zawartymi w ekspertyzie opracowanej przez konsultanta prokuratorskiego. Podobne zresztą zadanie pełni konsultant strony na etapie postępowania sądowego, gdzie również niejednokrotnie zasadne będzie przeprowadzenie konfrontacji jego opinii z opinią prezentowaną przez biegłego.

Dużym atutem byłaby możliwość wyznaczenia konsultanta i korzystania z jego pomocy już na etapie postępowania przygotowawczego, co stanowiłoby rozwiązanie gwarancyjne w perspektywie prawa do obrony.

Rozwiązania funkcjonujące na gruncie włoskiego prawa karnego procesowego, jak się zdaje, nadają realne znaczenie dowodowe ekspertyzom sporządzanym przez konsultantów technicznych, którzy mogą być wyznaczani przez prokuratora, strony oraz ich reprezentantów procesowych. Bardziej problematyczna pozostaje już jednak ocena środków dowodowych dostarczonych przez konsultanta technicznego strony, w perspektywie ich wpływu na rozstrzygnięcie sprawy, w sytuacji gdy w obrocie prawnym funkcjonuje dotychczas ta sama kwestia opinia biegłego.

Z pewnością należałoby zauważyć, że konsultant w odróżnieniu od biegłego sądowego prowadzi na ogół czynności eksperckie w zakresie okoliczności, których rozstrzygnięcie wymaga wiedzy specjalistycznej już

Taki stan rzeczy zdaje się wynikać już z przyczyn uczestnictwa konsultanta w toku postępowania i jego ścisłego powiązania ze stroną. W zależności bowiem od tego, czy reprezentuje stronę czynną, czy też bierną, z założenia winien on wspierać tezy oskarżenia lub obrony, a w przypadku gdy sąd dysponuje już opinią wydaną przez biegłego sądowego – weryfikować, czy ekspertyza została sporządzona w sposób zgodny ze stanem wiedzy w danej dziedzinie, z zastosowaniem odpowiednich metod naukowych oraz w sposób fachowy³⁷.

4. Podsumowanie

Reasumując, należy zauważyć, że w sytuacji, gdy w polskim procesie karnym niewielkie pozostaje zna-

36 Por. V. Pilla (w:) G. Barbuto i in., *Compendio di Diritto processuale penale*, Santarcangelo di Romagna 2012, s. 240.

37 Por. E. Nobile (w:) A. Barbaro i in., *La prova tecnica nel processo penale. Aspetti pratici scientifici*, Vicalvi 2016, s. 24.

czenie sporządzanej na zlecenie strony opinii prywatnej, a rola eksperta będącego autorem takiej opinii jest co do zasady niemalże marginalna, za słuszne uznać wypada sięgnięcie do zaprezentowanego włoskiego wzorca, który – jak się zdaje – optymalnie wpisuje w realia karnoprosesowe figurę konsultanta technicznego strony. Jest to wszak autonomiczna i alternatywna względem opinii biegłego instytucja, dzięki której strony mogą bezpośrednio wprowadzić do procesu podmiot wspierający je w sytuacji występowania zagadnień wymagających wiadomości specjalnych, zapewniający realny ich wkład i pozwalający uzyskać pewien wpływ na czynione ustalenia dotyczące kwestii techniczno-naukowych³⁸.

Nawet więc jeżeli udział konsultanta technicznego stron i dostarczane przez niego środki dowodowe nie stanowiłyby równowartościowego punktu odniesienia w stosunku do opinii biegłego sądowego, to wprowadzenie analizowanej instytucji do polskiego prawa karnego procesowego wydaje się o tyle uzasadnione, że równoważyłoby przynajmniej z założenia pozycję procesową stron w zakresie możliwości wpływania na kształt orzeczenia – w przypadku gdy rozstrzygnięcie kwestii kluczowych w postępowaniu karnym jest uzależnione od odpowiedzi na pytania w przedmiocie zagadnień wymagających wiedzy specjalistycznej. Instytucja ta, w kształcie zbliżonym do funkcjonującego na gruncie włoskiego prawa karnego procesowego, zdaje się stanowić odpowiedź na istniejącą potrzebę swego rodzaju waloryzacji dowodu z opinii prywatnej, w sytuacji gdy już we wstępnym założeniu nie pozostawałaby on formalnie oderwany od źródła, tj. jej autora, który mógłby brać udział w procesie i być przesłuchany jako doradca strony w zakresie istotnych okoliczności wymagających wiadomości specjalnych na etapie postępowania sądowego. Co przy tym znamienne, mógłby on uzyskać nie tylko dostęp do materiału znajdującego się w aktach sprawy, lecz również brać udział w czynnościach procesowych, w tym w szczególności o charakterze niepowtarzalnym na etapie postępowania przygotowawczego, dokonywa-

nych chociażby przez biegłego, co dawałoby jeszcze większe możliwości w kontekście opiniowania, także w aspekcie kształtowania miarodajnych ocen i formułowania wniosków na podstawie udostępnianych mu dowodów znajdujących się w aktach sprawy.

Oczywiście nie sposób nie dostrzec, że w dalszym ciągu można by podnosić wątpliwości co do obiektywności i wiarygodności konsultanta³⁹. Przyczyną jest jego niewątpliwie powiązanie ze stroną, którą w istocie wspiera. Niemniej jednak trzeba podkreślić, że odpadłby pojawiający się niekiedy zarzut, iż tzw. biegli prywatni opiniują na bazie materiału czy też informacji dostarczonych im przez stronę lub jej reprezentanta procesowego, niekiedy być może z wyłączeniem kluczowych dla wydania opinii dowodów.

Przede wszystkim dużym atutem byłaby możliwość wyznaczenia konsultanta i korzystania z jego pomocy już na etapie postępowania przygotowawczego, co stanowiłoby rozwiązanie gwarancyjne w perspektywie prawa do obrony, w tym przynajmniej w istocie rozwijałoby możliwość jego efektywnej realizacji w ujęciu nie tylko materialnym, ale również formalnym. Oczywiście nie można z pola widzenia tracić faktu, iż konsultanta mogłyby powołać również pozostałe strony – np. pokrzywdzony czy też inne czynne strony prywatne – już na etapie postępowania sądowego⁴⁰. Rozważenia wymagałaby natomiast kwestia opcjonalności wyznaczenia konsultanta również przez prokuratora. Dopuszczenie dowodu z opinii biegłego pozostawałoby wówczas wyłącznie w kompetencji sądu. Cała koncepcja zaś stanowiłaby kontradyktoryjny pierwiastek wpisujący się w nurt rzetelnego postępowania dowodowego w części dotyczącej ustaleń czynionych w oparciu o wiedzę specjalistyczną.

39 Należy jednak zauważyć, że już sam sformalizowany skądinąd sposób wprowadzenia konsultanta do procesu, jak się zdaje przynajmniej *in abstracto*, powodowałby swego rodzaju „zmiękczenie” zależności wynikających z jego powiązania ze ściśle określoną stroną.

40 W przepisach należałoby przy tym przewidzieć prawo do wyznaczenia konsultanta nie tylko z wyboru, lecz również z urzędu, w sytuacji gdy oskarżony lub prywatna strona czynna nie byłiby w stanie ponieść kosztów związanych z jego ustanowieniem bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

38 Por. E. Miglio, *La perizia e la consulenza tecnica nel processo penale*, https://www.academia.edu/11708364/La_perizia_e_la_consulenza_tecnica_nel_processo_penale, s. 29 (dostęp 13.12.2019 r.).

Bibliografia

- Balasso R., Zen P., Berton E., *La perizia e la consulenza tecnica d'ufficio e di parte*, Santarcangelo di Romagna 2014.
- Barbaro A. i in., *La prova tecnica nel processo penale. Aspetti pratico scientifici*, Vicalvi 2016.
- Barbuto G. i in., *Compendio di Diritto processuale penale*, Santarcangelo di Romagna 2012.
- Boch B., *Charakter prawny tzw. opinii prywatnych w procesie karnym*, „Zeszyty Prawnicze” 2018, vol. 18, nr 2, s. 105–123.
- Bojańczyk A., *Czy znowelizowane przepisy procedury karnej pozwalają obrońcy na korzystanie z opinii prywatnych?*, „Palestra” 2015, nr 3–4, s. 199–203.
- Bojańczyk A., *Dowód prywatny w postępowaniu karnym w perspektywie prawoporównawczej*, Warszawa 2011.
- D'Errico F., Dalla Casa M., rozdz. 7, *I periti e i consulenti tecnici nei procedimenti civili e penali* (w:) F. D'Errico, M. Dalla Casa, *Oltre il ragionevole dubbio. Prove scientifiche per il tracciamento della responsabilità negli incidenti e disastri industriali*, Pisa 2012, http://www.fa-fe.com/files/pdf/libri_articoli/it/4_I_periti_e_i_consulenti_tecnici_nei_proc.pdf, s. 159–183.
- De Franco E., *Consulente tecnico e difesa penale*, „Giustizia Penale” 2012, z. 3, s. 184–192.
- Di Marco G., Sichetti M. (red.), *Consulente tecnico e perito. Civile – Amministrativo – Tributario – Penale – Pratica del diritto*, Milano 2014.
- Eichstaedt K., *Znaczenie opinii prywatnej w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 4, s. 90–98.
- Ferrara V., *Le prove nel processo penale* (w:) F. Aversano, G. Sabato (red.), *La prova nel processo. Strumentario teorico-pratico civile – penale – amministrativo. Commento, Quesiti, Giurisprudenza*, Santarcangelo di Romagna 2013, s. 416–496.
- Garofoli V., *Istituzioni di diritto processuale penale*, Milano 2006.
- Gruszecka D., *Komentarz do art. 198 Kodeksu postępowania karnego* (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2020.
- Krysztofiuk G., *Komentarz do art. 198 Kodeksu postępowania karnego* (w:) D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Art. 1–424, Warszawa 2020.
- Kusak M., *Opinia prywatna* (w:) J. Skorupka (red.), *Dowody „System Prawa Karnego Procesowego”*, t. VIII, cz. 4, Warszawa 2019, s. 5079–5104.
- Lozzi G., *Lezioni di procedura penale*, Torino 2004.
- Miglio E., *La perizia e la consulenza tecnica nel processo penale*, https://www.academia.edu/11708364/La_perizia_e_la_consulenza_tecnica_nel_processo_penale.
- Ponikowski R., Zagrodnik J., *Komentarz do art. 393 Kodeksu postępowania karnego* (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2020.
- Procaccino A., *La selezione dei consulenti tecnici e la tracciabilità dell'expertise: Profili interni e comparatistici* (w:) D. Curtotti, L. Saravo (red.), *Manuale delle investigazioni sulla scena del crimine. Norme, tecniche, scienze*, Torino 2013, s. 177–218.
- Procaccino A., *Periti e consulenti tecnici* (w:) A. Scalfati (red.), *Digesto del processo penale*, Torino 2012, https://www.academia.edu/35722383/Periti_e_consulenti_tecnici, s. 1–20.
- Rossi U., Maggiore C., *La Perizia e la consulenza nei processi penali per responsabilità sanitaria*, <http://www.studiopapotti.it/wp-content/uploads/2019/03/art-cosimo-ugo.pdf>.
- Scillitani M., Ursitti G., *Perizie penali: Strategie e vizi. Con formulario e giurisprudenza*, Santarcangelo di Romagna 2014.
- Smarzewski M., *Słuszność a celowość w kontekście stosowania obserwacji psychiatrycznej w polskim postępowaniu karnym*, „Przeгляд Sądowy” 2019, nr 1, s. 43–54.
- Tonini P., *Manuale breve. Diritto processuale penale*, Milano 2010.
- Tramontano L., *Codice di procedura penale spiegato con dottrina, esempi e appendice normativa*, Piacenza 2014.
- Wilk D., *Biegły konsultant w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 7/8, s. 60–80.
- Waltoś S., *Opinie biegłych – na ostrym zakręcie w polskim procesie karnym* (w:) J. Czapska, A. Okrasa (red.), *Bezpieczeństwo – policja – kryminalistyka. W poszukiwaniu wiedzy przydatnej w praktyce*, Kraków 2015, s. 29–37.